

Transverzalna mnoštva

Gerald Raunig

Prijevod: Boris Buden

"Koje su to nove vrste transversalnih i neposrednih borbi, za razliku od onih centraliziranih i posredovanih? Koje su to nove funkcije ‚specifičnih intelektualaca‘, za razliku od onih univerzalnih? Koji su to novi načini subjektiviranja, koji se, umjesto kroz identifikaciju, formiraju potpuno oslobođeni identiteta?"^[1]

S jednim, više neobaveznim pozivanjem na već pomalo zaboravljene borbe oko i nakon pariskog maja 1968., Félix Guattari, Michel Foucault i Gilles Deleuze u različitim (kon)tekst(ov)ima postavljali su slična pitanja i skicirali naznake jednog koncepta transversalnosti. Za tim tragovima koji nisu toliko teorijski konstruirani, koliko su izravno i eksplicitno smješteni u političke kontekste oko 1968., želimo krenuti u ovome tekstu. Nemamo dakle namjeru nužno proizvesti sveze s općim kulturnopolitičkim pitanjima, kao i pitanjima politike identiteta, kako je to kasnih devedesetih uspjelo na engleskom jeziku pod pojmom "transversal politics"^[2], a niti slijediti Wolfganga Welscha u njegovim razmišljanjima o kritici uma^[3]; jednako tako ne mislimo se nadovezivati na isprane odjeke s kojima pojam transversalnoga korelira i francuskom svakidasnjem jeziku, a pogotovo ne prizivati naša domaća sjećanja na dodatne satove iz geometrije.^[4]

Slaba utvrđenost, neznatna izradba pojma u Deleuzea i drugova, njegova relativno česta usputna primjena kao sporednog pojma u njihovom pojmovnom krajoliku nije nikakav nedostatak, nego, naprotiv, otvara sansu da se pojam transversalnosti stavi na raspolaganje za novu značenjsku upotrebu u kontekstu kritike globalizacije. Transverzalnost, s onu stranu svakog metaforičkog značenja, treba da nam ovdje pojmovno pomogne u tome da diskusiju pomaknemo od definicijske problematike na izazov organiziranja unutar zadanog konteksta, od pitanja *da li* na pitanje *kako* se organizira i kako djeluje jedan pokret. Ono *da li* u našem slučaju leži uglavnom u pitanju, da li suprotstavljanje ekonomskoj globalizaciji, njegove teme, njegovo sirenje i njegove pojavne oblike također treba shvatiti i označiti kao nešto globalno, ili pak možda nekako drugačije. To se pojmovno izražava prije svega u sporu oko toga da li se pritom radi o anti-globalizaciji odnosno o anti-globalizmu ili je naprotiv prije riječ o nekoj "drugoj" globalizaciji, na primjer o nekoj "globalizaciji odozdo".

Uz pomoć pojma transversalnosti to se ne odveć učinkovito pitanje ipak daje subvertirati. Globalnu ekspresiju transversalnog mnoštva tesko da se može razumjeti u smislu nekog *jest-stanja*. Riječ je prije o jednoj perspektivi koja se stalno mijenja: još poželjnije od svake predodžbe totalnog obuhvaćanja svijeta posredstvom Carstva (Empire) i/ili mnoštva (Multitude)^[5] je inzistiranje na pokretu, na postajanju, na postajanju revolucionarnim. Transverzalnost pojmovno ojačava tu tendenciju u pravcu jednog neokoncivog pokreta i implicira njegovu formalnu kao i njegovu organizacijsku kvalitetu. Sto su međutim komponente toga pojma i kako se transversalnost konkretno zbiva u tom pokretu?

transnacionalno: prevladavanje multinacionalnog kalupa

Sasvim jednostavno, govoreći s Foucaultom, transversalne borbe nisu ograničene na jednu određenu zemlju te su prema tome dakle transnacionalne.^[6] To zvuči sasvim očigledno i mirise na jednu ionako odavno uhodanu praksu, međutim, nije tako. Transnacionalna kooperacija je i dalje adut svijeta kapitala, ali nikakvo opće mjesto, nikakva svima dostupna forma zajedničkog rada, nikakva naveliko iskusan praksa otpora. Austrijski primjer otpora protiv crnoplave vlade^[7] 1999/2000 pokazuje – jednako kao i brojna druga aktualna zarista

otpora protiv desnopopulistickih i desnoradikalnih stranaka u Evropi – da mnogi akteri čak i kad zauzimaju u temelju jedno antinacionalno držanje, ostaju više ili manje uhvaćeni u svojim strukturnim lokalizmima i nacionalizmima. U diskusijama oko *Feber Null*^[8] (*Februar nulti*) sporilo se o nekoj "drugoj", "boljoj", "autentичnijoj" *Austriji*. Na paralelno organiziranim demonstracijama lijeve patriotkinje i patrioti svetkovali su zajedno sa svojim jednako tako patriotskim prijateljicama i prijateljima iz Francuske ili Belgije, da bi se naposljetku predstavnice i predstavnici "druge Austrije" prodali kao tipično austrijski primjerci otpora i izvezli se u inozemstvo, na podije, konferencije i naslovnice stranih glasila. U tom se procesu nije zbila baš nikakva transnacionalna transverzalizacija, nije doslo ni do kakve intenzivne debate između scena i oko različitih tradicija moći i otpora u pojedinim zemljama. Naprotiv, izgubljena je šansa za transverzalnost u multinacionalnim paralelnim akcijama koje su, ne razmjenjujući se međusobno, protekle jedna mimo druge.

I samo bujanje protestnih akcija protiv različitih konferencija na vrhu, G8, Svjetskog ekonomskog foruma (WEF), Svjetske trgovinske organizacije (WTO), skakanje od jednog do drugog sastanka na vrhu od Seattlea 1999., do Gjenove 2001., ostaje u toj slici slabo povezanog *patchworka* otpora tek površni fenomen koji se, uzet sam za sebe, mora razumjeti kao efekt opće društvene spektakularizacije. Tek na foliji sve većih *kontinuiranih* aktivnosti antiglobalistička megademonstracija postaje jedan događaj koji taj kontinuitet nakratko prekida da bi mu dala nove smjerove. Između spektakularnih inicijalnih plamicaka takve vrste, nomadska praksa uokolo lutajućih karavana umjetnica i umjetnika upućuje primjerice na transverzalizaciju, unutar i u okviru protesta protiv ekonomske globalizacije, i to tako što rupe koje nastaju između velikih događaja pokušava na različitim granicama ispuniti proširenim eksperimentima.^[9] Transnacionalna praksa *Noborder*-mreže i granicnih kampova ponavlja doduse mnoge od problema političkog organiziranja^[10], ali ipak na odlučan način upućuje na to koliko se upravo mlađe aktivistice i aktivisti trude zasnovati neki oblik nereformističke i nereprezentacijske samoorganizacije.^[11] Prevladavanje multinacionalnog kalupa na najpregnantniji način se očitava u rijetkim situacijama kada migrantice i migranti i samoorganizirane migrantske grupe kao protagonistice i protagonisti stupaju na scenu aktivizma razbijajući iznutra nacionalni okvir i istodobno u jednakoj mjeri povlačeći jednu liniju protesta protiv ekonomske globalizacije: koju možemo pratiti barem od godine 2001., na primjer u izbornim akcijama *Wiener Wahl Partie* (Beckog izbornog društva)^[12] ili u Gjenovi na "Migrants' International March-u" u okviru manifestacija protiv sastanka na vrhu G8^[13].

transsektoralno: praksa prelazanja preko društvenih polja

Kao što prekarni oblici prakse *noborder*-mreža, granicnih kampova i karavana rade na tome da prevladaju nacionalne okvire, tako njihove transverzalne linije također probijaju hermetičnost partikularistički nastrojenih parcijalnih javnosti i separiranih subkultura. To sada znači nešto bitno više i drugacije od ustajale pojmovnosti interdisciplinarnosti ili transdisciplinarnosti, kao i prakse koja je taj pojam akademizirala. To primjerice u polju umjetnosti više ne znači da se granice među disciplinama gube u različitim oblicima prakse između *happeninga* i *performancea*, nego da je riječ o kooperaciji između umjetnicima, teoretičarima, aktivistima, da je riječ o takvoj vrsti suradnje koja nadilazi zasebna polja njihova profesionalnog rada. Time što transverzalne linije tendencijelno na transsektoralan način prolaze kroz više polja, one ulancavaju društvene borbe i umjetničke intervencije i teorijsku produkciju i ... to "i", dakle to zbrajanje ne treba shvatiti kao nasumično nizaње slučajnoga, čiji je cilj da prikrije proturječja, dakle kao političko-propagandističko otvaranje različitih socijalnih polja, nego kao raznolikost privremenih saveza, kao produktivno ulancavanje onoga što po sebi nikada nije glatko pasalo, i što se je neprestano grubo trljalo jedno o drugo i upravo kroz to trljanje napredovalo ili se također iznova razdvajalo.^[14] To "i" odupire se ujedno nestajanju u jednoj velikoj jedinstvenoj fronti, kao što pruža otpor rasipanju, parceliziranju i frakcioniranju.^[15] Ono ne djeluje dakle kao mehanizam inkluzije koji sve pred sobom prozire i koji u nezasitnim stranackim aparatima, posredstvom ponude prilagodjavanja, proizvodi slobodu od proturječja, a niti u stilu mainstreama *attaca*, kao hibrid *greenpeacea* i sindikata, s jedne strane u zudnji za članovima, a s druge posebice spretan u osnivanju sekcija.

Podjela pokreta na privrednopolitičke, zemljoradničke, umjetničke, feminističke, itd., "parcijalne sindikate", ograničavanje pojedinih specifičnih kompetentnosti na klisee njihovih subsektora (primjerice /samo/ograničenje umjetnica i umjetnika na ilustracije ili na regrutiranje prominencije) čista su suprotnost funkciji zbrajanja koju zastupa transverzalnost. Nacelu delegiranja u skladu s podjelom rada, transverzalne linije suprotstavljaju praksu poprečnog prelazanja. Nasuprot starim strategijama umrežavanja, fragmentiranja i ujednačavanja, ulancavanje mnogostrukosti ne treba ni fragmentiranje ni konsenzus. Najviše što mu treba je jedno diferenciranje između moci i otpora, diferenciranje koje se stalno obnavlja.

molekularno: mnoštvo i nekonformna masa

Deleuze i Guattari postavili su sedamdesetih godina sami sebi pitanje, na koji način bi bilo moguće prevladati represivno ulancavanje želje koje dominira kapitalističkim sistemom, odnosno politiku koja sprečava kreativnost, proizvodnju želja i inicijativu mase, a da na njihovo mjesto ne stupe jednako represivna ulancavanja birokratskog sistema, da se energija koja izbija iz želja mase ne instrumentalizira za fašističko (samo-)razaranje. Odgovor su potražili u kontekstu događaja i mjesta u kojima i na kojima "pojam mase postaje molekularnim pojmom koji prethodi jednom tipu segmentarnosti koji se ne može reducirati na molarnu segmentarnost klase." [16] Značenje potrage za takvim nemolarnim pojmovima mase i mnoštva, kao i fenomenima unutar pokreta koji takvim pojmovima odgovaraju, raste zajedno sa sve većom teritorijalizacijom i sve snažnijim prodorom postfordističkih radnih odnosa i oblika kooperacije. Upravo onda kada se sve, pa i one najkonzervativnije organizacije preobrazavaju iz hijerarhija u "decentralizirane mreže", pitanje o mogućnosti razlikovanja organizacijskih formi Carstva (Empire) i mnoštva (multitude), moci i otpora, zadobiva primarno značenje.

U suprotnosti s otvoreno hijerarhijskim mrežama kao i pseudonehijerarhijskim mrežama koje u formi *policentričnog* povezivanja pokušavaju prikriti hijerarhijske odnose, transverzalne linije razvijaju sklopove koji su *acentrični*, koji se ne kreću na osnovi unaprijed zadanih linija i kanala, nikada od jedne točke k drugoj, nego uvijek između i pored tih tocaka u nekom potpuno drugom smjeru. Transverzale dakle nipošto nisu veze između više centara ili tocaka, to su linije koje se čak ne moraju niti ukrstavati, linije bijega, linije loma koje neprestano izmicu sistemima tocaka i njihovih koordinata.

Predodžba povezivanja već postojećih tocaka odgovara, premda prikriveno, strukturi hijerarhijskih molarnih sistema. Acentrični oblici organiziranja i ulancavanja transveralnog protesta rade, naprotiv, s vremenskim preklapanjima i prekrivanjima koja pocivaju na jednom fluktuirajućem političkom organiziranju, čiji je ishod stalno otvoren. Za ove *overlaps* potrebne su prikladne metamorfne posude, čiji se razvoj ovisno o situaciji mijenja u pretežito kadrovske, zatvorene forme ili pak u otvorene etikete. Preobrazbe tih organizacijskih i komunikacijskih posuda moraju voditi računa upravo o raznolikosti mnoštva; mnoštva (multitude) manje no "gomile" (Menge) [17], jer kao "nekonformna masa: nekonformna kao neobuhvatljiva cjelina u svom nastupanju protiv [...] državne moci, nekonformna u svom odbijanju da se ujednači, u svom inzistiranju na razlici pojedinaca" [18], a da ipak usred diferencijskog kapitalizma i konkurencijskog individualizma ponovo zadobija svoju društvenost: ukidanje mase i individuuma u nekonformnoj masi protesta je jedna forma u kojoj oba pola tendencijski zadržavaju svoje puno značenje, bez da u skladu s dijelektičkim obrazcem bivaju podignuti u nešto više.

specifično: novi načini subjektiviranja

"Buduci intelektualci neće biti nikakve individue, nikakve kaste, nego jedno kolektivno ulancavanje u kojem sudjeluju osobe koje rade manualno, koje rade intelektualno, koje rade umjetnički". [19] Budućim

intelektualcima, kako ih Guattari ovdje opisuje, ne odgovaraju doduse ni trideset godina kasnije nase svakidasnje slike intelektualaca; naprotiv, tip "medijskog intelektualca" i njegova funkcija, kako spektakularnog tako i depolitiziranog, komentiranja svega i svacega, sve se vise i vise probija.^[20] A ipak, prije svega su kolektivna iskustva vise generacija uvijek iznova proizvodila nove alternativne predodžbe ulancavanja kompetencija i znanja: transverzalne borbe stvaraju specificne nacine subjektiviranja, zahtijevaju specificne kompetencije, traze specificne potencijale, a ne ono univerzalno nekog univerzalnog proletarijata ili "univerzalnog intelektualca". Na stanoviti nacin pojam transverzalnosti postaje u tom pogledu suprotnim polom jednog totalitarizirajuceg pojma univerzalnosti. Deleuze preuzima Foucaultovo razumijevanje poretka univerzalnog upravo na primjeru preobrazbi u statusu intelektualca koji

"je u jednom dugom razdoblju od 18. stoljeca do kraja Drugog svjetskog rata (preko Zole, Rollanda ... mozda sve do Sartrea) mogao izigravati odvjetnika opcosti: u onoj mjeri u kojoj se jedinstvenost pisca poklapala s pozicijom 'pravnik-a-odlicnika' koji je mogao pruzati otpor profesionalnim juristima i na taj nacin postizati univerzalizirajuci efekt. Ako je intelektualac (kao i funkcija pisanja takodjer) poprimila drugi lik, onda se to dogodilo zbog toga sto se njegova pozicija sama promijenila i sada se krece od jednog odredenog mjesta do drugoga, od jedne singularne tocke do druge, kada je on ,atomska fizicar, genetikar, informaticar, farmakolog ...' , postizuci time efekte transverzalnosti, a ne vise univerzalnosti, ili kada fungira kao preferirani refej ili tocka ukrstanja. U tom smislu intelektualci i cak pisci (to danas nije nista vise nego jedna mogucnost) mogu tim bolje sudjelovati u borbama, u aktualnom otporu, sto su vise postali ,transverzalni'".^[21]

Transverzalnost nastaje u odmicanju od hermeticke autonomije umjetnica i umjetnika u njihovoj kuli od slonovace kao i od autonomije paradnih intelektualaca i to tek posredstvom povezivanja i preklapanja kompetencija. Prednost tog modela je prije svega u tome da se transverzalni nacini subjektiviranja mogu zamisliti i s onu stranu pozicije intelektualca: intelektualci nemaju vise nikakvu monopolsku funkciju u objasnjanju svijeta, odnosno u svom zauzimanju za svijet. Te funkcije gube svoj temelj ili postaju cak neupotrebljive u svezama u kojima se specificne kompetencije u kolektivima i acentricnim mrežama medjusobno uslojavaju.

Transverzalnost time implicira naposljetku i jednu pretpostavku za tvorenje novih formi kolektivnosti, ili bolje: za brisanje suprotnosti izmedju onog individualnog i onog kolektivnog. Ne postoji vise nikakav umjetno proizveden subjekt iskaza. Postalo je jasno da je svako ime, svako ulancavanje, svaka etiketa uvijek vec bila kolektivna i da uvijek iznova mora biti konstruirana. Transverzalnost se, prije svega u onoj mjeri u kojoj transverzalne kolektive treba razumjeti samo kao viseglasne grupe, podudara s kritikom reprezentacije, s odbijanjem da se govori za druge, u ime drugih, s odricanjem od identiteta, s gubitkom jedinstvenog lica, sa subvertiranjem drustvenog pritiska, da se proizvode lica.

^[1] Gilles Deleuze, Foucault, Frankfurt/Main 1992, str.162

^[2] Usporedi općenito Soundings 12, Summer 1999: Transversal Politics (uredili i izdali Stuart Hall, Doreen Massey, Michael Rustin, Cynthia Cockburn und Lynette Hunter), u području Gender Studies Nira Yuval-Davis, Gender and Nation, London 1997, ili u području između kulturne politike i Cultural Studies: Tony Bennett, Differing diversities: transversal study on the theme of cultural policy and cultural diversity, u: isti autor, Differing diversities, Strasbourg 2001, str., 7-69.

^[3] Usp., Wolfgang Welsch, Vernunft. Die zeitgenössische Vernunftkritik und das Konzept der transversalen Vernunft, Frankfurt/Main 1996.

^[4] Usp., Oliver Marchart, Der durchkreuzte Ort der Partei oder Politik *more geometrico*, u: MALMOE 04/2002, str., 20,

- [5] O pojmovima Carstva (Empire) i mnoštva (Multitude) usp.: Michael Hardt/Antonio Negri, Empire. Die neue Weltordnung, Frankfurt/New York 2002.
- [6] Michel Foucault, Warum ich die Macht untersuche. Die Frage des Subjekts, u: isti autor, Botschaften der Macht, DVA 1999, str.165.
- [7] Rijec je o vladi kancelara Wolfganga Schüssela koja je 2000. nastala koalicijom Austrijske narodne stranke (ÖVP) čija je boja tradicionalno crna i Slobodarske stranke Jörga Haidera (FPÖ) čija je boja plava. Napomena prevodioca.
- [8] Usp., Gerald Raunig, Wien Feber Null. Eine Ästhetik des Widerstands, Wien 2000, ponajprije str.,118-124: Epilog ... Etwas anderes als Österreich!
- [9] Usp. Gerald Raunig, Kriegsmaschine jenseits von Gewalt und Terror. Zum prekären Nomadismus der VolxTheaterKarawane, u: Kulturrisse 03/02, str., 38 i dalje. (<http://www.eipcp.net/transversal/0902/raunig/hr>) und Gini Müller, Transversal oder Terror? Bewegte Bilder der VolxTheaterKarawane (<http://www.eipcp.net/transversal/0902/mueller/de>)
- [10] Usp Gini Müller, na navedenom mjestu i Ralf Homann, Immerwährender Neustart. Zur hybriden Praxis von kein mensch ist illegal (<http://www.eipcp.net/transversal/1202/homann/de>)
- [11] Usporedi takodjer Harald Kuemmer, Border Camp // Strasbourg // July 19 to 28, 2002 (<http://www.eipcp.net/transversal/0902/kuemmer/hr>)
- [12] vgl. Ljubomir Bratic, Gleiche Rechte für alle! Zur transversalen Praxis der Wiener Wahl Partie, u: Kulturrisse 02/01, str., 8-11
- [13] Usp. Gerald Raunig, Im Sommer des Protests. Fortschritt zwischen Gipfel und Grenzcamp, u: Der Standard, 19.7.2001, str., 35
- [14] Usp. Gerald Raunig, Wien Feber Null. Eine Ästhetik des Widerstands, Wien 2000, vor allem str.,24-33: Front statt Volk! Metamorphe Gefäße.
- [15] Usp., u kontrastu Hito Steyerl, Die Artikulation des Protestes (<http://www.eipcp.net/transversal/0303/steyerl/hr>) i ponovo u kontrastu Gilles Deleuze Unterhandlungen, Frankfurt/Main 1993, S.68: „Niti element, niti cjelina, sto je onda to ,i'? Vjerujem da je snaga Godarda u tome da to ,i' živi, misli i pokazuje na jedan sasvim novi način i da ga pusta da samo djeluje. To ,i' nije ni jedno ni drugo, ono je uvijek između obaju elemenata, on je granica, a uvijek postoji neka granica, neka linija bijega, strujanja, samo ju čovjek ne vidi, jer je ona ono neprividno. Pa ipak na toj liniji bijega odigravaju se stvari i postajanja, ovdje se očrtavaju revolucije.“
- [16] Gilles Deleuze/Félix Guattari, 1000 Plateaus, Berlin 1997, str., 291.
- [17] Usporedi prijevod pojma *multitude* u njemačkom izdanju : Michael Hardt/Antonio Negri, Empire. Die neue Weltordnung, Frankfurt/New York 2002.
- [18] Usp., Gerald Raunig, Wien Feber Null. Eine Ästhetik des Widerstands, Wien 2000, str., 46-52: Der Aufstand der Massen, Reverse Mode. Massenhafter Nonkonformismus als Aufhebung des Gegensatzes von Masse und Individuum, ovdje str.,51.
- [19] Félix Guattari, Wunsch und Revolution, Heidelberg 2000, str., 88.

[20] Usp. moja razmisljanja o funkciji intelektualaca: Menasses Freiheit, u: Falter 20/00, str., 6; Süßstoffland ist abgebrannt. Österreich im Zeitalter des Zuckers - Eine Replik auf Slavoj Žižek, u: Elisabeth Nemeth, Silvia Stoller, Gerhard Unterthurner (Hg.), Philosophie in Aktion. Demokratie - Rassismus - Österreich, Wien: Turia S Kant 2000, str., 142-149; Wien Feber Null. Eine Ästhetik des Widerstands, Wien: TuriaSKant 2000, str.53-56, str.71-77.

[21] Gilles Deleuze, Foucault, Frankfurt/Main 1992, str.,127 i dalje.